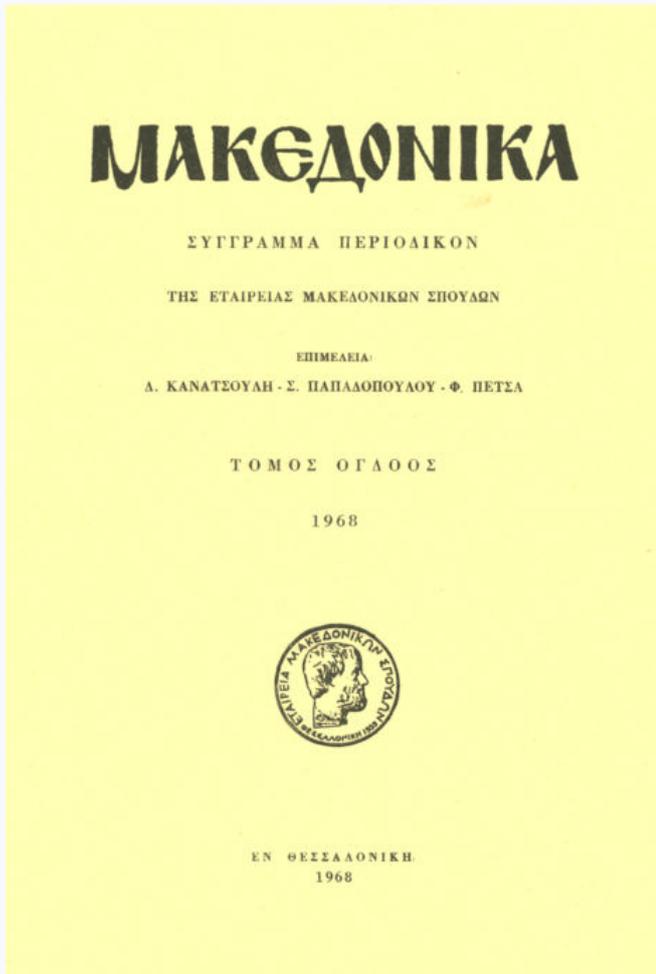

Μακεδονικά

Τόμ. 8, Αρ. 1 (1968)

Ιωάννου Ε. Αναστασίου (επιμέλεια), Κυρίλλω και Μεθοδίου τόμος εόρτιος επί τη χιλιοστή και εκατοστή ετηρίδι

Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

doi: [10.12681/makedonika.325](https://doi.org/10.12681/makedonika.325)

Copyright © 2015, Κωνσταντίνος Κ. Παπουλίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπουλίδης Κ. Κ. (1968). Ιωάννου Ε. Αναστασίου (επιμέλεια), Κυρίλλω και Μεθοδίου τόμος εόρτιος επί τη χιλιοστή και εκατοστή ετηρίδι. *Μακεδονικά*, 8(1), 423–428. <https://doi.org/10.12681/makedonika.325>

Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου (ἐπιμελεία), *Κυρίλλω καὶ Μεθοδίω τόμος ἑόρτιος ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ καὶ ἑκατοστῇ ἐτηρίδι* (ἔκδ. Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης — Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) μέρος πρῶτον, *Ἐν Θεσσαλονίᾳ 1966, 8ον, σελ. η' + 344 + 7 πίνακες, μέρος δεύτερον, Ἐν Θεσσαλονίᾳ 1968, 8ον, σελ. η' + 365.*

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τὸ 1962 διοργανώθηκαν στὸ Σάλτσμπουργκ, Βατικανό, Κλήβελαντ, Σόφια καὶ Πράγα πανηγυρικὲς ἑορτὲς μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 11 αἰώνων ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κωνσταντινίου (Κυρίλλου) καὶ Μεθοδίου.

Στῆ Θεσσαλονικὴ, ἰδιαιτέρη πατρίδα τῶν δύο Ἑλλήνων ἱεραποστόλων, διοργανώσαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1966 πανηγυρικὲς ἑορτὲς ἡ Μητρόπολις τῆς πόλεως καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου.

Στὶς ἐκδηλώσεις αὐτὲς, τὶς ὁποῖες ἐτίμησαν μετὰ τὴν παρουσία τους οἱ Α.Α. Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς, πῆραν μέρος ἐκπρόσωποι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴν Κρήτη, τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὴν Ἀλεξάνδρεια, τὴν Ἀντιόχεια, τὸ Ὄρος Σινῆ, τὴν Ε.Σ.Σ.Δ., τὴν Κύπρο, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Σερβία, τὴν Ρουμανία, τὴν Βουλγαρία, τὴν Πολωνία, τὴν Φινλανδία, τὴν Τσεχοσλοβακία, τὴν Οὐγγαρία, τὴν Οὐγκάντα, τὸ Βατικανό, τὴν Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, τὸ Ὀρθόδοξον Θεολογικὸ Ἰνστιτούτον τῶν Παρισίων καὶ τὶς μονὰς Κρυπτοφέρης (Ἰταλίας) καὶ Σεβετόν (Βελγίου). Τέλος, ἔλαβαν μέρος δημοσιογράφοι διεθνῶν πρακτορείων εἰδήσεων κ.π.ά.

Οἱ ἑορτὲς, στῆ Θεσσαλονικὴ, πλασιασώθηκαν μετὰ μία σειρά ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων¹.

Μία ἀπὸ τὶς φροντίδες τῆς Διοργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν καὶ ἡ ἔκδοσις ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος μετὰ ἄρθρα σχετικὰ πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν δύο Ἑλλήνων Θεσσαλονικῶν².

Παρακάτω, παρουσιάζομε γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τῶν «Μακεδονικῶν» τοὺς δύο τόμους.

Πρῶτος τόμος.

Ὁ πρῶτος τόμος ἀρχίζει μετὰ σύντομον πρόλογον (σελ. ζ' - η') τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἔκδοσεως, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου, καὶ περιέχει δέκα τρία ἄρθρα.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Παναγ. Κ. Χρηστοῦ, *Ἐυδιώξεις τῆς Ἀποστολῆς Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην*, (σελ. 1-28). Ὁ σ. ἀναλύει τὴ βιογραφία τῶν δύο Θεσσαλονικῶν ἀδελφῶν καὶ ἀσχολεῖται περισσότερο μετὰ τὸ ἔργο τῆς ἱεραποστολῆς, ἀλλὰ καὶ

1. Γιὰ τὶς λεπτομέρειες τῶν ἑορτῶν βλ. τὸ εἰδικὸ τεῦχος τοῦ ὄργανου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης: «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1966: «Ἐνθάβης προσφορά ἐπὶ τῶν ἑορτασμῶν τῆς 1100ετηρίδος τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου φωτιστῶν τῶν Σλάβων».

2. Ἀπὸ τὸν Πρόλογον (Ι. Ε. Ἀναστασίου) τοῦ δευτέρου τόμου (σ. ζ'), πληροφοροῦμεθα ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν βίων τῶν δύο ἀδελφῶν προετοιμάστηκε. Δὲν δημοσιεύθηκε ὅμως γιὰ τεχνικοὺς λόγους. Ἡ μετάφρασις αὐτὴ θὰ δημοσιευθῇ στὴν Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου.

τις δυσκολίες οργάνωσης των πρώτων Ιεραποστολικών εκκλησιαστικών κέντρων στη Κεντρική Εύρωπη.

Ἐπανερχεται ὁ καθηγητὴς Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου, μὲ τὸ ἄρθρο, *Ἡ κατάστασις τῆς παιδείας εἰς τὸ Βυζάντιον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Θ' αἰώνου*, (σελ. 29 - 77). Κατὰ τὸν σ. ἡ παιδεία στὸ Βυζάντιο κατὰ τὸν Θ' αἰ. καλλιεργήθηκε μὲ ἐπιμέλεια ἀφοῦ ἡ λάμψη τῆς παιδείας ἐκείνης ἔφθασε ἕως καὶ τοὺς Ἀραβες. Ἐξ ἄλλου, μεγάλες μορφές παρούσιότηκαν τὸν Θ' αἰ. ὅπως οἱ Θεόφιλος, Βασίλειος Α', Φώτιος, Κύριλλος καὶ Μεθόδιος χωρὶς νὰ παραλείψῃ κανεὶς καὶ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μαγναύρας.

Στὸ ἐπόμενο ἄρθρο, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου καὶ σήμερα ὁμοτίμου καθηγητοῦ, Β. Ν. Τατάκη, *Φώτιος ὁ μέγας ἀνθρωπιστὴς* (σελ. 79 - 111), ἀναλύεται ἡ παιδεία τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καθὼς καὶ ἡ θέση ἐκείνου ἀπέναντι στὴ φιλολογία καὶ φιλοσοφία. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅταν ἐξετάζουμε τὸ ἔργο τῶν Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν ἴσως παραβλέπουμε καὶ τὸν ρόλο τῶν ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν στὴν ἀνάπτυξη τῆς «θύραθεν» παιδείας. Ἐδῶ ἀκριβὸς ἔγκειται ἡ συμβολὴ τοῦ σ. ὅτι ἐπισημαίνει τὸ ρόλο τοῦ Πατριάρχου Φωτίου στὴ διαμόρφωση ἀντικειμενικῶν Ιεραποστολικῶν συνειδήσεων.

Στὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθεῖ, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου καὶ σήμερα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, *Τὸ ἔργον τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἐξ ἐπόμεως λειτουργικῆς* (σελ. 113 - 137), παρουσιάζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ τεράστιος ἀγῶνας τῶν δύο Ιεραποστόλων γιὰ τὴν Ἰδρυση καὶ χρῆση τῆς τοπικῆς γλώσσας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πάλῃ ὥστε νὰ πισθῇ ἡ Ρώμη καὶ νὰ μὴν ἐπιβάλλῃ τὴ λατινικὴ γλῶσσα. Κλασικὸ θά παραμείνῃ ἀπὸ τότε τὸ χρηδαίγμα αὐτὸ τῶν δύο Ιεραποστόλων στὸ θέμα τῆς φιλελευθέρως καὶ δημοκρατικῆς πρᾶσιμοποίησεως τῶν ἐκχριστιανισθέντων ὑπὸ Ὀρθοδόξων, καὶ μάλιστα Ἑλλήνων, λαῶν.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Ἰωάννου Καραγιαννοπούλου, *Τὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων τῶν Σλάβων* (σελ. 139-152), ὅπου ὁ σ. ἐκθέτει σὲ δέκα σημεῖα ὅλα τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται, διαγράφοντας τὰ ἱστορικὰ πλαίσια τῆς ἐκκινήσεως τοῦ ἔργου τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ σ. ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὸν Ιεραποστολικὸν ἄξιον ὁ ὁποῖος δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ Βυζάντιο πρὸς τὴ Μ. Μοραβία καὶ ἀπὸ τὴ Γερμανία πρὸς τὴ Βουλγαρία. Τέλος παρουσιάζει τὶς δυσκολίες τοῦ Ιεραποστολικοῦ ἔργου τοῦ Μεθοδίου ἐξ αἰτίας τῶν λατίνων κληρικῶν καὶ ἡγεμόνων.

Μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Ἰ. Καραγιαννοπούλου συμπληρώνεται ὁ κύκλος τῶν ἀναλύσεων τῆς γενικῆς προβληματολογίας σχετικῆς μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν. Ἀκολουθοῦν μελέτες μὲ εἰδικὰ θέματα.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πράγας Antonín Dostál μὲ τὸ ἄρθρο του: *La tradition Cyrillo - Méthodienne en Moravie* (σελ. 153-182), παρουσιάζει τὶς σχέσεις τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Μεγάλῃς Μοραβίας καὶ τὶς μελέτες ποὺ ἔγιναν στὴν Τσεχοσλοβακία σχετικὰ μὲ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς Ιεραποστόλους ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Τσεχοσλοβακικοῦ κράτους μέχρι σήμερα.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Novi Sad, Djordje Srp. Radojičić, μὲ θέμα: *Traditions Cyrillo - Méthodiennes chez les Serbes* (σελ. 183-209). Ὁ σ. ἐκθέτει ὅτι οἱ Σέρβοι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Σλάβοι τῆς Βαλκανικῆς, δὲν εἶχαν γραφὴ ὡς τὸ πρῶτο ἡμῶν τοῦ Θ' αἰ. (σ. 185) καὶ τὴν ἔλαβαν ἀπὸ τὸν «Ἑλληνα Κύριλλο» (σ. 187). Ὑστερα ἀναλύει τὶς σχέσεις Βυζαντίου καὶ Σέρβων κατὰ τὸν Θ' αἰ. καὶ τὴ γνωριμία τῶν Σέρβων μὲ τὸ γλαγολιτικὸ καὶ ἀργότερα τὸ κυριλλικὸ ἀλφάβητο (σ.

199). Τέλος παρουσιάζει τόν ρόλο τῆς παλαιοσλαβονικῆς σάν ὑπόστρωμα ὄλων τῶν σλαβικῶν γλωσσῶν καί τῖς μελέτες οἱ ὁποῖες ἔγιναν στή Σερβία σχετικὰ μέ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς ἱεραποστόλους.

Ἐνῶ οἱ δύο παραπάνω ἐπιστήμονες ἀσχολοῦνται μέ ἱστοριοφυιλολογικά θέματα, ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ Γάλλου ὀρθοδόξου ἀρχιμανδρίτου ἀπὸ τὸ Παρίσι Pierre L' Huillier, *Les relations Bulgaro-Byzantines aux IXe-Xe siècles et leurs incidences ecclésiastiques* (σελ. 211-232), ὅπου ὁ σ. ἀσχολεῖται κυρίως μέ τὴν ἀναγέννηση στή Βουλγαρία τὸν Θ'-Ι' αἰ. καί τῖς διαμάχες τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μέ τὴ Ρώμη στὰ ἐκκλησιαστικά ζητήματα τῆς Βουλγαρίας. Κατὰ τὸν σ. ἡ ἀναγέννηση ἐκείνη στή Βουλγαρία ὀφείλεται στοὺς ἀδελφοὺς Κύριλλο καί Μεθόδιο. Ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐκείνη σύνθεση πραγματοποιήθηκε στή Βουλγαρία καί μεταφέρθηκε στὴν Κάτω Ρωσία, ὅπου ἔδωσε καί τὴν διαμόρφωση τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικοπολιτιστικῶν πλαισίων.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεωργίου Ἰαξ. Κόλινα, *Πασησεν ὁ Αὐτοκρατορῶ Βασιλεὺς ὁ Α' ἐξέλλητιστικὴν πολιτικὴν ἔναντι τῶν Σλάβων*, (σελ. 233-239). Ὁ σ. ἀφοῦ ἀναλύει καί ἐρμηνεύει τοὺς ὄρους «γραικώσας» καί «σλαβιώθη» τοῦ χωρίου τῶν Τακτικῶν τοῦ Λέοντος, ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς εἰς τὸ ἐρώτημα.

Ὁ Ὀρθόδοξος καί ἐλληνομαθῆς Πρωθιερεὺς ἀπὸ τὴ Βουδαπέστη Feriz Berki, *Δύο ἐπεισόδια τοῦ βίου τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου σχετιζόμενα μέ τὴν προϊστορίαν τῶν Οὐγγρων* (σελ. 241-248), ἀσχολεῖται μέ τὴν παρουσίαση δύο χρονικῶν τῶν Θ'-Ι' αἰ. Πρόκειται περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καί τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Μεθοδίου καί εἰδικότερα σὲ ὅ,τι ἀναφέρονται τὰ δύο αὐτὰ χρονικά ὡς πρὸς τὴν Οὐγγαρία.

Ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κωνσταντίνος Γ. Μπόνης, *Οἱ Ἅγιοι Κύριλλος καί Μεθόδιος οἱ τῶν Σλάβων Ἀπόστολοι καί ἡ βασιλικὴ τῶν Ἁγίων Δημητρίου Θεσσαλονίκης (Συμβολὴ πρὸς διαλεύκανση τοῦ προβλήματος τοῦ οἴκον τῶν Ἁγίων καί ἐρμηνεία ὀρισμένων ψηφιδωτῶν καί ἐπιγραφῶν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης) μελέτη πρώτη* (σελ. 249 - 289), αἰτιολογεῖ τὴν ἑλληνικὴ καταγωγή τῶν δύο Θεσσαλονικέων Κυρίλλου καί Μεθοδίου μέ βάση κυρίως τὴν ἐρμηνεία τῶν παραστάσεων τῶν ψηφιδωτῶν τοῦ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Marin Tadin, *La glagolite («glagoljica») en Istrie, Croatie et Dalmatie depuis ses débuts jusqu'à son approbation, limitée et bien définie, par le Saint-Siège (1248 et 1252)* (σελ 291 - 329), ἀσχολεῖται μέ τὴ διάδοση τοῦ γλαγολιτικοῦ ἀλφαβήτου στὴν Ἰστρία, Κροατία καί Δαλματία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀλφαβήτου ὡς τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰ.

Καί κλείνει ἡ συλλογὴ τῶν ἄρθρων τοῦ πρώτου τόμου μέ τὸ ἄρθρο τῆς Δ. Hemmerdingger — Ἡλιάδου, *La représentation iconographique de Cyrille et Méthode* (σελ. 330-344 + VII πίνακες), ὅπου ἡ σ. παρουσιάζει ὄλο τὸ πρόβλημα τῆς εἰδολογίας καί τῆς εἰκονογραφίας τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου, τόσο στή Δυτικὴ Ἐκκλησία ὅσο καί στὴν Ἀνατολική.

Δεύτερος τόμος.

Ὁ Δεύτερος τόμος περιέχει δέκα πέντε μελέτες στίς ὁποῖες προτάσσεται σύντομη εἰσαγωγή τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου (σελ. ζ' - η').

Ἡ συλλογὴ τῶν ἄρθρων ἀρχίζει μέ τὴν μελέτη τοῦ καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς Νομικῶν καί Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Νικολάου Ι. Πανταζοπούλου, *Νομοθετικὸς ἀνταγωνισμὸς εἰς τὸ Βυζάντιον (ἀπὸ τοῦ βου ἕως καί τοῦ 10ου μ.Χ. αἰ.)*, (σελ. 1 - 30). Ὁ σ. ἐκθέτει τῖς συνθήκες μέ τῖς ὁποῖες ἐκδηλώθηκε ὁ ἀνταγω-

νισμός των νομοθετικών προσπαθειών του Ίουστινιανού, των Ίσαύρων και των Μακεδόνων, την αντίθεση μεταξύ των διαπλαστικών πηγών του Δικαίου (νόμος και έθιμο) και την επίδραση της βυζαντινής νομοθεσίας στους σλαβικούς λαούς. Τέλος αναφέρει τις επιπτώσεις από την άδυναμία συγκερασμού των αντιθέσεων των παραπάνω νομοθετικών προσπαθειών.

Ήκολουθει το άρθρο του Damian P. Bogdan, του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου, *La vie et l'oeuvre des frères Constantin - Cyrille et Méthode* (σελ. 31-82), όπου παρουσιάζεται η δράση και η επίδραση των Κυρίλλου και Μεθοδίου στους Έλληνες, Σλάβους, Ρουμάνους και Λιθουανούς. Πηγές για τη δράση και την επίδρασή τους είναι κατά τόν σ. τὰ χειρόγραφα τὰ ὁποία ἔχουμε καὶ οἱ θρύλοι. Ἀναλὺει ὁ σ. τίς θεωρίες γιὰ τὴν ἐθνικότητά τους καὶ ὑποστηρίζει τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τους (σ. 40). Τέλος παρουσιάζει τὰ προβλήματα τοῦ γλαγγολιτικοῦ καὶ κυριλικοῦ ἄλφαβήτου καὶ τὸ φιλολογικὸ ἔργο τῶν δύο ἀδελφῶν.

Μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἐθνικότητος τῶν δύο ἀδελφῶν ἀσχολεῖται καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Ἀντώνιος - Αἰμίλιος Ν. Ταχιάος, *Ἡ ἐθνικότης Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου κατὰ τὰς σλαβικὰς πηγὰς καὶ μαρτυρίας* (σελ. 83-132). Ὁ σ. στηρίζεται κυρίως στὶς σλαβικὲς πηγές τοῦ 9ου αἰ. καὶ στὸ θρυλικὸ στοιχεῖο τῶν μεταγενεστέρων πηγῶν. Ἀποδεικνύει ὅτι οἱ δύο Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοὶ ἦταν Ἕλληνες καὶ ἀντικρούει τὴν πολιτικὴ σκοπιμότητα μὲς μερίδος Σλάβων ἐπιστημόνων περὶ τῆς σλαβικῆς καταγωγῆς τῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Ἡ Δ. Hemmerdinge - Ἡλιάδου, στὸ ἄρθρο τῆς, *Imagination et réalité dans l'histoire de Cyrille et Méthode* (σελ. 133-159), παρουσιάζει καὶ κρίνει ὀρισμένα περιστατικὰ τῆς βιογραφίας τῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου μὲ βάση ἑλληνικὲς σλαβικὲς καὶ λατινικὲς πηγές καὶ ἐκθέτει τὸ ἱστορικὸ τῆς τιμῆς τὴν ὁποία ἀποδίδει στοὺς δύο Ἅγιους ἀδελφούς κάθε τοπικὴ Ἐκκλησία (Ἑλληνικὴ - Σλαβικὴ καὶ Λατινικὴ).

Ὁ J. Bašića, (+ 11.4.68) (Πράγα) στὸ ἄρθρο του, *L'Oeuvre juridique des SS. Constantin - Cyrille et Méthode* (σελ. 161 - 175), ἐκθέτει τὰ προβλήματα ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς μεταφράσεως, ἀπὸ τὸ Μεθόδιο, τοῦ Νομοκάνονα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ στὴ σλαβονικὴ. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ Κύριλλος διόρθωσε γιὰ τοὺς ἡγεμόνες τῆς Μ. Μοραβίας τὸ «*Zakon Sudnyj ljudem*» (Νόμος γιὰ τὴν δίκαιη τῶν πολιτῶν). Τέλος ἀναλὺει τὸ περιεχόμενον τοῦ παλαιοσλαβονικοῦ χειρογράφου «*Λόγος τοῦ Μεθοδίου πρὸς τοὺς ἔχοντας δικαστικὴν ἐξουσίαν ἡγεμόνας*», τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἀρχαιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ περὶ δικαίου σλαβικὰ χειρόγραφα καὶ γνωστὸ στοὺς εἰδικούς ὡς «*Glagolita Clozianus*».

Ὁ Tr. Ionescu - Nişcov, (Βουκουρέστι) στὸ ἄρθρο του, *Sur la tradition Cyrillo-Méthodienne dans l'histoire des Slaves occidentaux* (σελ. 177-192), παρουσιάζει τὴν δυτικὴ προπαγάνδα τοῦ χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν Σλάβων τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὴν μέριμνα τοῦ ἡγεμόνος τῶν Τσέχων καὶ Μοραβῶν Rostislav. Ἐξ ἄλλου ἀναφέρει τὴν επίδραση τῆς διδασκαλίας τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν στὴ κοινωνικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Σλάβων τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης.

Ἐπανερχεῖται ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Damian P. Bogdan μὲ τὸ ἄρθρο του, *L'Oeuvre de Constantin - Cyrille et de son frère Méthode en Roumanie* (σελ. 193 - 209). Ὁ σ. ἀναφέρεται κυρίως στὴν ἀνάπτυξη τῶν σπουδῶν σχετικὰ μὲ τὸν Κύριλλο καὶ Μεθόδιο στὴ Ρουμανία (ἀνάπτυξη παλαιοσλαβικῶν σπουδῶν, ἔκδοση περιοδικῶν, σύγκληση συνεδρίων σχετικῶν μὲ παλαιοσλαβικὲς σπουδές κ.λ.π.).

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Petre S. Nasturel, (Βουκουρέστι) στὸ ἄρθρο του, *Un vestige Cyrillo - Méthodien dans la toponymie de la Transylvanie en 1068* (σελ. 211 - 216),

ἀναλύει τὴν ἱστορία τοῦ τοπωνυμίου «*Kyrielis*» τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου ἔγινε τὸ 1068 ἡ ἐπίθεση τῶν Οὐννων ἐναντίον τῆς περιοχῆς αὐτῆς, σάν ἦχώ ἀπὸ τὸ «*Kórie 'Eλέησον*» τῆς «*Κυρίλλο - Μεθοδιανῆς λειτουργίας*» ποὺ γνῶρίζαν (τὸ ἔτος 1068) οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς.

Ὁ Solon S. Contoumas, πρῶτος γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Β. Πρεσβείας τῶν Παρισίων, *En grec ou en slavon, Moyens de propagation de la foi et de l'écriture dans l'Europe centrale et dans les Balcons* (σελ. 217-234), ἐξαίρει τὴν ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στὸ ρόλο τὸν ὁποῖο διεδραμάτισαν στοὺς ἄλλους λαοὺς, ἰδίως ὅμως στοὺς Σλάβους τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἡ χρησιμοποίηση τῶν τοπικῶν διαλέκτων καὶ γλωσσῶν ἀπὸ τοὺς δύο Ἑλληνες ἱεραποστόλους, δείχνει τοὺς εὐρεῖς ἱεραποστολικούς καὶ πολιτιστικούς ὀρίζοντες τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ Ioan Patrut, (Cluj) στὸ ἄρθρο του, *Calques slaves et grecs en roumain* (σελ. 235 - 243), ἀναφέρεται στὴν ἐπίδραση τῆς σλαβονικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς στὰ ἀρχαῖα ρουμανικά κείμενα καὶ χειρόγραφα καὶ παραθέτει ἕναν ἐνδιαφέροντα κατάλογο αὐτῶν τῶν ρουμανικῶν χειρογράφων.

Μὲ τὴν ἐπίδραση στὴ Ρουμανία ἀσχολεῖται καὶ ὁ G. Mihaila, στὸ ἄρθρο του, *La diffusion dans les pays Roumains des écrits sur la vie et l'activité des frères Cyrille et Méthode de Thessalonique* (σελ. 245 - 263), ὅπου παρουσιάζει, μὲ συντομία, τὰ ρουμανικά χειρόγραφα τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν θεσσαλονικέων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου καὶ ἐκθέτει τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν τῶν χειρογράφων, ὑπογραμμίζοντας τὴν συμβολὴ τῶν Ρουμάνων ἐπιστημόνων στὴ διατήρηση καὶ διάδοση τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν ντοκουμέντων.

Μὲ τὴ διάδοση τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου στὴ πατρίδα του (Βουλγαρία) ἀσχολεῖται καὶ ὁ Christo Kodorov, *L'Oeuvre littéraire des disciples des Saints Cyrille et Méthode en Bulgarie* (σελ. 265 - 287). Ὁ σ., ἀφοῦ ἀναλεῖ τὴν ἐποχὴ τῆς γενέσεως τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου τῶν μαθητῶν τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν, παρουσιάζει τὴν φιλολογικὴ δραστηριότητα τῶν Ἀγίων Κλήμεντος καὶ Ναοὺμ Ἀχρίδος, καθὼς καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Γρηγορίου. Τὸ φιλολογικὸ ἔργο τῶν δύο τελευταίων, ὁ σ. τὸ συμπεριλαμβάνει στὸ ἔργο τοῦ κύκλου τῶν μαθητῶν τῶν Ἀγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Ἀκολουθεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ Emile Turdeanu, Ρουμάνου ἐπιστήμονος ὁ ὁποῖος ζεῖ στὸ Παρίσι, *La vision d'Isaie, Tradition orthodoxe et tradition hétérique* (σελ. 319 - 347), τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ ὅλη τὴ δομὴ τῆς συλλογῆς τῶν ἄρθρων σχετικὰ μὲ τοὺς Ἀγίους Κύριλλο καὶ Μεθόδιο. Τὸ περιεχόμενο τοῦ ἄρθρου ἔχει γιὰ ἀντικείμενο τὴν «*Ὁραση τοῦ Ἡσαίου*», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητο τμῆμα τῆς «*Ἀναλήψεως τοῦ Ἡσαίου*». Ὁ σ. ἐκθέτει τὰ προβλήματα τοῦ κειμένου καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ δογματικὸ του περιεχόμενο. Ἐξ ἄλλου ἐξετάζει καὶ τὰ φιλολογικὰ προβλήματα τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου σὲ σχέση μὲ τὸ διορθωμένο κείμενο (ἑλληνικὸ - σλαβονικὸ - λατινικὸ).

Στὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθεῖ, ἡ Henriette Ozane, *Aperçu bibliographique Cyrillo - Méthodien 1940-1965* (σελ. 319-347), δίνει κατ' ἀλφαβητικὴ σειρὰ ἕνα βιβλιογραφικὸ πῖνακα, μεταξύ τῶν ἐτῶν 1940 - 1965, τῶν ἐκδόσεων τῶν ὁποίων ἔχουν σχέση μὲ τοὺς δύο Θεσσαλονικεῖς Ἀγίους, παραθέτοντας συγχρόνως καὶ σύντομη περίληψη τοῦ περιεχομένου τῶν¹.

1. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, γιὰ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία μέχρι τοῦ 1940 ἔχουμε τὰ ἐξῆς ἔργα: G. A. Jljinskij, *Opust sistematičeskoj Kirillo - Metodievskoj bibliografii*, Sofia 1934 καὶ M. Popruženko - S. Romanski, *Kirilometodievaska bibliografija*

Τέλος ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Cluj, Mihail Dan, *Cyrille et Méthode dans l'historiographie Tchécoslovaque des dernières années (1963 - 1966)* (σελ. 349 - 365), εκθέτει τα σχετικά με τους Άγιους Κύριλλο και Μεθόδιο δημοσιεύματα στη Τσεχοσλοβακία μεταξύ των ετών 1963 - 1966. Παράλληλα όμως αναφέρει διεξαγωγές αρχαιολογικών έρευνών και συγκλήσεις επιστημονικών συνεδρίων στην Τσεχοσλοβακία, τα οποία έδωσαν μίαν ώθηση στις σχετικές μελέτες. Τέλος αξιολογεί την ιστορική και φιλολογική δραστηριότητα των μελετών αυτών στη πατρίδα του και υπογραμμίζει την ανάγκη της συνεχισέως των.

Με την έκδοση αυτών των δύο επιστημονικών τόμων περί των Άγιων Κυρίλλου και Μεθοδίου, παρουσιάζεται μία πολύτιμη ιστοριοθεολογικοφιλολογική συμβολή στην ιδιαίτερη πατρίδα των δύο Έλλήνων Ιεραποστόλων. Για τον λόγο αυτό, νομίζουμε ότι αξίζει κάθε έπαινος στην 'Ι. Μητρόπολη Θεσσαλονίκης και στη Θεολογική Σχολή του 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου.

'Από την Έπιτροπή του έορτασμού της 1100ετηρίδος και της έκδόσεως των δύο τόμων εκλήθησαν οι επιστήμονες να γράψουν τα άρθρα τους σε μία από τις ευρωπαϊκές γλώσσες. Κατά συγκυρία, οι μελέτες, εκτός της ελληνικής, παρουσιάζονται όλες στη γαλλική. Δεν παραμένει μήπως και σήμερα ή γαλλική ή γλώσσα της διπλωματίας υπό την έννοια της συνεννοήσεως;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΤΑΙΔΗΣ

Δ η μ. Ν. Παπαναούμ, Λαογραφικά Σιατίστης, Θεσσαλονίκη 1968, 8ον, σελ. 80, εικόνες 8. [Έκδοσις 'Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Μακεδονική Βιβλιοθήκη, αριθμ. 27].

Θερμή αγάπη προς την γενέτειρα Σιάτιστα ώθησε τον κ. Δημήτριο Παπαναούμ στην απόφαση να συλλέξει, να μελετήσει και να δημοσιεύσει μέρος των λαογραφικών της στοιχείων. 'Αν και έγιναν παλαιότερα ανάλογες εργασίες από άλλους φίλους της λαϊκής ζωής και του πολιτισμού της Σιάτιστας, ή μικρή τούτη σύμμικτη εργασία του κ. Παπαναούμ όχι μόνο δε φαίνεται να είναι περιττή, αφού συμπληρώνει το ήδη θησαυρισμένο υλικό, αλλά και πολύ χρήσιμη' οι καλές συλλεκτικές λαογραφικές εργασίες αποτελούν πάντοτε προσφορά στην επιστήμη.

'Ο συγγ. αρχίζει με τα «έθιμα του άρραβώνα και του γάμου», προχωρεί στα «γιατροσόφια-ξόρκια-γητέματα», παραθέτει ένα θρύλο με τίτλο «γιατί δεν τούρκεψε ή Σιάτιστα», συνεχίζει με λίγα «τραγούδια» και τελειώνει με «ήθογραφικά άφηγήματα» και γλωσσάριο από τó σιατιστινό ιδίωμα. Τα κείμενα συνοδεύονται από ύποσημειώσεις με τις οποίες επιχειρείται, κυρίως, παραλληλισμός όρισμένων νεωτέρων συνθηθειών και εθίμων προς άρχαία και βυζαντινά· τέλος δίνεται βιβλιογραφία ή όποια όμως αναφέρεται γενικά στην επιστήμη της λαογραφίας εκτός από τó βιβλίό του Φώτη Παπανικολάου (Λαογραφικά της Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1962), που δύσκολα ώστόσο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως λαογραφικό βοήθημα, αφού ό συγγραφέας του δεν αναφέρει την προέλευση του υλικού που άποθησαυρίζει.

za 1934 - 1940 g., Sofia 1942. 'Εξ άλλου και για την εποχή μετά τó 1940, στη βουλγαρική γραμματεία υπάρχουν οι παρακάτω βιβλιογραφικές μελέτες: Kiril i Metodij, Bibliografija na balgarskata literatura 1944-1963, (εκδ. Sofijski Daržaven universitet «Kliment Ohridski»), 1963 και Ivan Dujčev - Angelina Kirmagova - Anna Pavnova, Balgarska Kirilo - Metodievskia bibliografija za perioda 1944 - 1962.